

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՇԱՐԱՆՈՒՄ

Վերապատրաստման դասընթացների մասնակցող եկեղեցականներին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայտապետական տնօրինությամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Բարկեն վր. Սալբիյանը ծառայության է կոչվել Ռումինիայի հայոց թեմում՝ թեմակալ առաջնորդի իշխանության ներքո:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Քարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ցավակցական խոսքը Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի վախճանման առիթով

Խոր վշտով տեղեկացանք Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու հարազատ եւ սիրելիքս գավակ, ազգային մեծ բարեւար, մեր ժողովրդի արժանավոր դուստր Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի մահվան մասին։

Միտի մորտրով սրտն ենք մեծաժուռ հայրենու ցավագին կորուստը, բաղձրությամբ վերհիշում իր աստվածաշնորհ կյանքի ընթացքում ազգասեր ու եկեղեցականի ոգով պատված լուսնուն իրագործումները, եկեղեցաշեն ու ազգակներ գործերի բյուր արդյունքները։

Բարեկիշատակ Լուիզ Մանուկյան Սիմոնը, որպես հայրենասեր եւ եկեղեցականի հայտնի, աստվածաշնորհ լույս ու օրհնություն էր ազգային ու եկեղեցական մեր կյանքին։ Նա նորյոյի ցոլացրեց փառքը Մանուկյան բարեւար գերդաստանի՝ հիւրավի հանդիսանալով մեր իրականության մեծագույն բարեգործն ու նվիրյալը։ Բազում մեծագործություններն ու ազգաշեն իրագործումները Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի անունը ունեւորեւ տառերով են արձանագրում հայոց մեծաժուռ բարեկարներին, ազգի երախտարժան գավակների պատվավոր ցանկում։

Այնառու եւ նշանակալի են լուսնուհոյ Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի բարեգործություններն աշխարհասփոքում մեր ժողովրդի կյանքում եւ հայրենական անդաստանում։ Նա երկար տարիներ՝ որպես Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ, եւ իր ողջ կյանքի ընթացքում անձնապես եւ «Մանուկյան Սիմոն» հիմնադրամի միջոցով արդյունավորեց ազգակներ ու հայրենականներ իր առաքելությունը, պտտաբուխ բարեկարություններով անգնահատելի ներդրում բերեց աղետալի երկրաշարժի վերքերի ամրաշենը, նորանկախ հայրենիքի գործանքը, Արցախի հիմնախնդիրների հաղթահարմանը, հայրենական մեր կյանքի առաջընթացին։ Նրա շնորհիվ հիմնվեց ու կայացաւ Հայաստանի ամերիկյան համալսարանը, իրականացվեցին բազում մշակութային ծրագրեր, վեր հանեցին ուսումնական հաստատություններ, որոնց հարկի ներքո կրթվում ու հասակ են առնում սերունդներ։ Մեր ժողովրդի երախտարժան դստեր առանձնահատուկ ուշադրության ու հոգածության ներքո էին նաեւ սփյուռքի մեր համայնքներն ու ազգային, կրթական, մշակութային հաստատությունները՝ ի խնդիր հայորդյաց ազգային ինքնության պահպանության եւ հալեցի դաստիարակության։

Առ մեր Սուրբ Եկեղեցին մշտապես սիրով եւ կրա առաքելության արդյունավորման մեծ նախանշանի ներքո՝ հոգեւոր Լուիզ Մանուկյան Սիմոնը բազմաթիվ բարեգործություններով շննացրեց հոգեւոր-եկեղեցական մեր անդաստանը։

Նրա բարեգործություններն ընդգրկում են եկեղեցական կյանքի բոլոր ոլորտները, հոգեւորականաց նոր սերունդի պատրաստման առաքելությունը՝ Գեորգյան հոգեւոր ճննարանին եւ Հագգեկյան հոգեւոր դպրանոցին ստատումով, աշակերտները հայորդյաց տների, «Բովորյան» բժշկական կենտրոնի, բարեգործական ճաշարանների գործունեությանը, քաղաքամայր Երեւանում երեք եկեղեցիների կառուցման եւ բազում այլ եկեղեցականատ ծրագրեր պարգեւ եղան մեր ազգին ու Եկեղեցուն՝ նրան արժանացնելով երկնային բյուր օրհնությունների։ Լուիզ Մանուկյան Սիմոնն առանձնակի շնոր գգացումով նպաստ է բերել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի պայծառությանը, Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարի եւ իր սիրատուն ծնողաց՝ Այգեւ եւ Մարի Մանուկյանների անունը կրող Գանձատուն նորոգությանը, նոր շինությունների կառուցմանը, մշտապես աշակցի մայրավանքի բարեկարգությանն ու կենսագործունեությանը։

Մեր հոգում անհրժեքի է մնալու լուսնավոր ու վիհանձն կերպարը Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի՝ Մեզ հարազատ անձնավորության, իր անկեղծ ու բարեկարգ բարեկամությանը, պարզ ու անմիջական բնավորությանը, մեծ հայրենասերի վանձ նկարագրով։ Լուսնուհոյ Լուիզ Մանուկյան Սիմոնի պայծառ ու անուշաղց հիշատակը միշտ սպրկու է Հայրապետիս սրտում եւ մեր ժողովրդի, որ բազ գիտե գնահատել ու մեծարել իր ներսու գավակներին, հյուսնը կրանց փառքը եւ արդյալի վառ օրհնակներով ողջենել նոր սերունդներին։ Հոգեւոր Լուիզ Մանուկյան Սիմոնը շարունակում է իր ուղին դեպի անմահություն։ Հիւրավի, «նախկնաճուռ ծննդ անմահ գիւրն յիշատակ եթոյ»։

Հշտաբալ արտով, համուն Գեղազույն հոգեւոր խորհրդի եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբանությանը, Մեր խորին ցավակցությունն ենք հայտնում մեծեղալի երդուր՝ ազգային մեծ բարեւար Ռիչարդ Մանուկյանին, գավակներին՝ սիրելի Մարկին, Վովորին եւ Զրիսին, սիրատուն թոռներին։

Աղոթում ենք, որ բարեգութ Տերը երկնքի արքայության լուսնուն խորաններում հանգատությանն ու լույսերի մեջ ընթողի հոգին նորոգ հանգուցալ Իր բարեպաշտ աղանձ։ Հանգի խորհրդի հաղապրությանը, սիրելի՛ Լուիզ, եւ լուստ փրկական խոստման՝ «սիրի բո Տիրոջ ողորպության մեջ» (Մատթ. 25, 21)՝ փայլելու հավիտենական անանց երանություն։

Խումկն, աղոթք եւ օրհնություն Բո վառ ու աննար բարի հիշատակին։

Վշտակի սրտով եւ օրհնությամբ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ
ԿԱՌԹՈՐԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տյառնընդառաջի տոնը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 14-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին մշտեց Տյառնընդառաջի տոնը, որը խորհրդանշում է 40-օրյա մարդեղացյալ Աստվածորդու՝ մանուկ Հիսուսի ընծայումը տաճարին։

Տոնի սկիզբն ազդարարվեց փետրվարի 13-ի երեկոյան։ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբանությունը Ս. Գայանե վանքում մասնակցեց երեկոյան ժամերգության։ Հավարտ ժամերգության, հանդիսապետությամբ Մայր Աթոռի վարչատնտեսական բաժնի տնօրեն Մուշեղ եպս Բաբայանի, տեղի ունեցավ նախատոնալ, ապա կատարվեց նաեւ տարվա առաջին Անդատամի արարողությունը, որի ընթացքում օրհնվեցին աշխարհի չորս կողմերը։

թյունը Պատարագի սրբազան արարողությանը մասնակցեց Ս. Գայանե վանքում։ Պատարագին էր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան, Ս. Գայանե վանքի սպասավոր Իգնատիոս վրդ. Մախասյանը։

Այնուհետեւ «Քրիստոս փառաց» հոգեզնայլ տաղի ներքո Ս. Գայանեի խորանի կամբեղի վառված մոմով Մուշեղ սրբազանը Հիսուս Քրիստոսին խորհրդանշող կենսատու լույսը փոխանցեց ներկա հավատավոր ժողովրդին։

Արարողությունից հետո եկեղեցականաց թափոն ուղղվեց դեպի Մայր Աթոռի միաբանական շենքի շրջափակ, ուր, մերկայությամբ բազում հավատացյալ հայորդիների, ձեռնաբ Մայր Աթոռ լուսարաբապետ Հովնաթ եպս Հակոբյանի, վառվեց Տյառնընդառաջի խաբուկը։

Խարույկի շուրջ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի սաները հանդես եկան հոգեւոր եւ ազգային երգերի կատարումներով։

Փետրվարի 14-ին 40-օրյա մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի տաճարին ընծայման տոնին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբանու-

Ս. Պատարագի ընթացքում իր բարոզում հայր սուրբն անդրադարձ կատարեց տոնի խորհրդին։ Իգնատիոս վարդապետը մասնավորաբար խոսեց Տիրոջ խոնարհության մասին, որին պետք է հետևող լինեն բոլոր հավատացյալները։ «Խոնարհության գերօրինակ մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոսը, կատարեց իր իսկ հաստատած աստվածադիր բոլոր օրենքները՝ աստվածային արդարության իրագործման համար, եւ ի լուսն ու կատարումն օրենքների, կամ ինչպես շարականագիրն է ասում. «Այսօր տաճար եկար կատարելու օրենքը՝ մարդկանց փրկության համար»։ Իսկ մեզ ավանդեց եւ մատուցեց աստվածախոսային առաքելություն խոնարհությունը։ Խոնարհություն, որ, վանելով աստվածություն, ծնում է սեր, փոխան հակառակության, հուսահատության, բջնամության տարածում է մեր-դաշնակություն, հույս, մերդաժնություն, մեծիւմ է խավարն ու սուվերը՝ սփռելով լույս ու ջերմություն։

Խոնարհություն, որ խոնարհվեց աշակերտների ուղերը վանալու, խոնարհություն, որ խոնարհվեց մեղավոր մարդուն իր մահվամբ սրբագործելու եւ աստվածացնելու,– ասաց պատարագին՝ ընդգծելով նաեւ, որ Աստված ծննդարիւ լույս է, որ լուսավորում է մարդկանց կյանքը, ջերմացնում նրանց սիրուն ու հոգին, բյուրեղացնում եւ հրով ազնվացնում նրանց զգացմունքներն ու ճգտումները։

Հավարտ Պատարագի, հանդիսապետությամբ Մայր Աթոռի վարչատնտեսական բաժնի տնօրեն Մուշեղ եպս Բաբայանի, կատարվեց նորապսակ զուգերի օրհնության կարգ։

Տարիներ առաջ Տյառնընդառաջի տոնը Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Քարեգին երկրորդ Ծայրագույն Պատարագ եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից հռչակվել է որպես Նորապսակների օրհնության օր։

Սրբազան հայրը եւս Տյառնընդառաջի տոնի առիթով իր ընդհանրաբանքներն ու եղանկություն մտթանքներն ուղերե երիտասարդներին։

Ինչո՞ւ է ուռանում պարսպաբանությունը

ՈՐԹՈՒՄ ենք գրեթե բոլորս՝ տարբեր իրավիճակներում: Սակայն հաճախ ենք դժգոհում, որ աղոթել ենք, գնացել եկեղեցի, մո՞տ վառել, խնդրել Աստծուն որևէ հարցի համար, սակայն պատասխան չենք ստացել: Թվում է, թե Աստված մեզ անտեսել է, չի լսում մեր խնդրանքները, չի տեսնում մեր խնդիրները: Դ՛ն միայն հայ, այլևս արտասահմանյան գրականություն մեզ է երբեմն դրսևորված ենք գտնում բոլոր Աստծո դեմ, ընթացողություն: Մարդը վատ իրավիճակում է, բայց Տերը չի տվել խնդրանք: Սակայն այս նորը հարցը չի կարելի դիտարկել միակողմանի՝ միայն մարդկային պարզ մտքով, այն պահանջում է առավել խորքային մտածելու...

«Խնդրեցե՛ք, եւ Աստծուց կը տրուի ձեզ, փնտռեցե՛ք եւ կը գտնե՛ք, բախեցե՛ք, եւ կը բացուի ձեզ համար, որովհետեւ, ով որ խնդրում է, առնում է, ով որ փնտռում է, գտնում է, եւ ով որ բախում է, բացում է մրա առաջ» (Պով. ԺԼ 9-10), — ասում է Տերը: Ուրեմն ինչո՞ւ չեն կատարվում մեր խնդրանքները, ինչո՞ւ երբեմն չեն արդարանում մեր պալանտիքները... Մի պահ կարգ առնենք եւ հարցը տանք ինքներս մեզ, քանզի մեր հարցերը, դժգոհությունները շատ անգամ ուղղված են միայն Աստծուն առանց փնտրելու ինչու-ի պատասխանը մեր մեջ. ահա այստեղ է բացման մեր որոնման ցանկալի պատասխանը: Դետեալ՝ պետք է մտածել, ինչպե՞ս պետք է աղոթենք, որ մեր աղոթքները լսելի լինեն Աստծուն:

Մինչ այդ հարցը մանրամասն քննելը՝ մախ հասկանալու, թե ինչ է աղոթքը.

«Եկե՛ք խոսենք իրար հետ, — ասում է Տերը, — եթե մեր մեղքերը արժան պես կարծի են, ապա եւ ձեռք այն ձեռքով կը դարձնեն, եթե որդան կարծի լինեն, կը պախտանցեն ինչպե՛ս բուրդ» (Ես. Լ 18):

Աղոթքը մարդու զրույցն է Աստծո հետ: Այն առաջանք է, խնդրանք, գոհարանություն երկմարտի Դոր, ճարեկան ձեռակերպմամբ՝ «ի խորոց տրուի խոսք ընդ Աստծոյ»:

Աստվածաշունչն հանդիպում ենք աղոթքի հիշատակման դեպքերի (Ա Թազ. Ա 10-11, Բ 1-10, Պով. ԺԼ 1-10 եւ այլն): Աղոթքի կարեւորությունը շեշտադրում է Դիտու Քրիստոսը. Նա ինքն ուսուցանեց «Չայր մերը» Տերունակալն աղոթքը (Մատթ. 24-25): Դիտու, բացի աղոթքի ուսուցանելուց, աղոթքը մաեւ ինքը՝ Գեթեմանիում (Մատթ. Ի2 36-46):

«Աղոթք» բառը բացատրվում է տարբեր կերպ՝ կապվելով «աղ», «բող», «յաղութիւն», «յամբ» բառերի իմաստներին հետ (Չայրերն արմատական բառաբանում, 1926, էջ 138): Դովհաննէս Պլուզ երգիկացին (13-րդ դար) հետեւյալ կերպ է ստուգաբանում.

«Աղոթք» բառը երկվանակն է. առաջին վանկը աղ-ն է, որն ունի աղաչակար, աղերսական, արտի խորքերից բխած աղաղակի իմաստ: Իսկ որք-ը պատշաճ հարակցում է, որով հորջորջվում է «աղոթք» բառը («Քրիստոսյան Դայաստան» համարագիտարան, էջ 39): Կան հասարակական կամ ընդհանրական եւ անհատական աղոթքներ: Աղոթքները, ըստ տեսակի, բաժանվում են՝ գ ո ի ա բ ա ն կ ա մ, խնդրողական եւ փառաբանական:

Աստվածաշունչը քրիստոնյային տալիս է պատկերանշան աղոթելու վերաբերյալ աղոթել ամեն ժամ, անձանձրույթ (Պով. ԺԼ 1), անդադար աղոթել (Ա Թազ. Է 17), ծանծաղ աղոթել (Մատթ. 2 8) եւ այլն:

Իսկ ինչպե՞ս ենք աղոթում մենք... Ավետարանական հայտնի մի առակ՝ մաքսավորի եւ փարիսեցու մասին, պատմում է մեր ընթաց գնացին տանար աղոթելու: Փարիսեցին շնորհակալություն էր հայտնում, որ ինքը մնաց չէ հիվանդակությունից, անհիվանդելիք եւ այլոց: Իսկ մաքսավորը Աստծուն միայն խնդրում էր ցնրել իրեն: Քրիստոսի խոսքերի համաձայն՝ մրանցի մաքսավորը գնաց մաքրված, որովհետեւ «ով որ

բարձրացնում է իր անը, կը խոնարհուի, եւ ով որ խոնարհեցնում է իր անը, կը բարձրացուի» (Պով. ԺԼ 9-14): Փարիսեցին ընկավ հպարտության մեղքի մեջ, աղոթելիս բարձրացրեց իրեն, պարծեցավ, իսկ մաքսավորը իր խոնարհության շնորհիվ ներվեց եւ բարձրացվեց: Ար Դովհան Ոսկերեանի խոսքերով՝ փարիսեցին մտավ գառ ու աղավմի եւ ելավ շուն եւ ագռավ, իսկ մաքսավորը, որ խոնարհությամբ խոստովանեց իր մեղքերը, արդարացվեց. մտավ շուն եւ ագռավ եւ ելավ գառ եւ աղավմի (Տառեր, Էջմիածին, 2007, էջ 275): Արդարություն ունեցողը կորցրեց իր արդարությունը, իսկ մեղքեր ունեցողը խոնարհությամբ շնորհիվ քորպիցե իր մեղքերը:

Քրիստոսն ասում է. «Եւ ամեն ինչ, որ ուզեք աղոթքի մեջ հաստատվ, կը ստանաք» (Մատթ. ԻԼ 22). տեսնում ենք, որ գլխավոր պայման է մախ կատարել Տիրոջը. եթե չենք հավատում, չենք վստահում, լիազույս չենք ապավինում Տիրոջը, ինչպե՞ս պետք կատարվեն մեր աղոթքները:

Մեզ ջանասիրաբար աղոթել են սովորեցնում ավետարանական երկու առակները՝ այրի կնոջ ու դատավորի (Պով. ԺԺ 2-8) եւ մկանակ խնդրող բարեկամի (Պով. ԺԼ 5-8): Այրի կինը իր թախանձագին խնդրանքների շնորհիվ ստացավ իր ուզածը, գիշերով մկանակ խնդրող բարեկամը եւս ստացավ իր խնդրանքը:

Կարելու է, որ աղոթքի մեջ ունենանք հավատ, վստահություն, մաքուր սիրտ եւ կենտրոնացած հոգի:

Եկեղեցու հայրերը, հիմնվելով Աստվածաշունչի վրա, խրատներ են տալիս աղոթքի համար, առանձնացնում ընդունելի եւ ոչ ընդունելի աղոթքներ, բացատրում, թե ինչու մեր աղոթքները երբեմն չեն բարձրանում առ Աստված:

Ընդհանրական եկեղեցու հայրերից ար Դովհան Ոսկերեանը (4-րդ դար) առանձնացնում է պատճառներ, որոնցից կախված է մեր՝ աղոթքի պատասխանման ստանալը կամ չստանալը. արդյո՞ք մենք արժանի ենք ստանալու, մենք աղոթում ենք Աստծո օրենքների համաձայն, աղոթում ենք անդադար, առօրյա բան չենք խնդրում, արդյո՞ք մեր կողմից կատարվում են, ինչ հարկ է եւ վերջապես՝ օգտակար բան ենք խնդրում (Տառերի ընտրանի, Էջմիածին, 2007, էջ 37): Կարելու, որոնք մտածելու տեղիք են տալիս...

Չայր Առաքելական եկեղեցու սյունները ար Դովհան Մանուկունին (5-րդ դար) գրում է, որ Աստծո՝ աղոթքները չընդունելու պատճառն այն է, որ «շատ չենք խնդրում, ամբողջ սրտով չենք աղա-

Պահիի խնդիրը «Կանոնագիր հայոց» Բ ժողովածուում

Փ ՈՔՐԻԿ անդրադարձ կատարելով մախորդ՝ «Պահիի խնդիրը «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուում» աշխատանքին, պետք է ասել, որ սկզբնական հատվածում խոսեցինք կանոնագիրության կարեւորության եւ առանձնահատկությունների մասին: Խոսեցինք մաեւ «Կանոնագիր հայոց» ժողովածուի, Դովհան Օմեցու կատարած մեծ աշխատանքի մասին, որն էլ «Կանոնագիր» կամ «Կանոնագիր» կոչվող ժողովածուի կազմողն է: Մենք ներկայացրինք պահիի մասին ընդհանուր տեղեկություններ եւ աշխատանքի հաջորդ եւ գերակշիռ մասը կատարեցինք՝ միտելով «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուում աղա պահիի վերաբերող կանոնների կերհամմանը, դրանց առանձնահատկությունների ընմարկմանը, համեմատական վերլուծական գործի կատարմանը՝ թերթերով «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուի բոլոր կանոնախմբերը եւ փնտրելով խնդրելին:

Սույն աշխատանքում անդրադարձ կատարենք այդ կանոնախմբերում աղա պահիի թեմային, որը շատ հետաքրքրական է եւ այսօր բավականին արդիական, քանզի պահից Չայր եկեղեցու ծիսակարգության անբաժան մասն է կազմում: Չայր եկեղեցին տարին բաժանել է 2 մասի՝ տոնական եւ պահից օրերի: Եկեղեցական կանոնների համաձայն՝ յուրաքանչյուր շաբաթվա չորեքշաբթի եւ ուրբաթ պահից օրեր են: Պահից օրերը լինում են ուրբաթ պահից օրեր, երբ պետք է հրաժարվել կենցաղական ծագում ունեցող կերակուրների օգտագործմանը՝ մսեղեն, կաթնեղեն, ձկնեղեն: Կինում են մաեւ մազակալության պահից օրեր, երբ կարելի է կաթնեղեն ու ձկնեղեն ուտել: Նախկին տիկեր օրեր են ինքն տաղավարների շաբաթապահի շաբաթ օրեր: Պահից օրերը բաժանված են 3 խմբի՝ օրական (օրապահի), քառասնօրյա պահի (քառասնօրյա) եւ շաբաթական պահի (շաբաթապահի) (Ես. Քրիստոսյան Չայրատանձ համարագիտարան, էր., 2002, էջ 843):

Մեր այս երկրորդ աշխատանքը կատարելիս կօգտվենք հիմնականում «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուից, որտեղ կիրառվում են կանոններ պահիի վերաբերող կանոններ՝ տարբեր կանոնախմբերում: Նաեւ կմիտվենք համեմատականության (բաղդատական) աշխատանքին՝ համեմատելով ոչ միայն «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուում աղա՝ պահիի վերաբերյալ կանոններն իրար հետ, այլ մաեւ այդ կանոնները կհամեմատենք «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուում աղա՝ պահիի վերաբերող որոշումներին: Նաեւ ցույց կտանք, թե որոնք են դրանց առանձնահատկությունները եւ մանրությունները:

Մաեցին փաստը, որ կուզենանք մշել, այն է, որ պահիի վերաբերյալ կանոնների հանդիպում ենք եւ ուղղակի, եւ անուղղակի կերպով: Կեցիցմիս լավ օրինակ է Վսահանք կանոնաց տուր առաքելով Թաղեխ՝ կանոնախմբի ծե կանոնը (տես «Կանոնագիր հայոց», հատոր Բ՝ աշխատասիրության 4. Դավրդյանի, էր., 1964, էջ 196), որոնք վերաբերում է ըրան, թե ինչպիսին պետք է լինի քահանան: Պատասխանելով այս հարցմունքին՝ առաքելը թվարկում է քահանայի ունենալիք բարդական հատկանիշները, որոնց մեջ կարելու է մշվում են պահի պահիքը եւ աղոթել: Այս կանոնը կիրառվեցին համեմատել Գանգրայի կանոնախմբի ծե կանոնի հետ (տես «Կանոնագիր հայոց», հատոր Բ՝ աշխատասիրության 4. Դավրդյանի, էր., 1964, էջ 196), որոնք, եթե առաջին հայացքից մայեք, ընդհանրապես մանուկություն չունեն: Սակայն մշենք հետեւյալ մանրությունը. չնայած այն փաստին, որ կանոններն իրենց եղանակը եւ բովանդակությամբ տարբեր են, մանա եւ կառուցվածքով, այն է՝ երկու կանոններում էլ պահիի թեմայի շուրջ խոսվում է անուղղակի, երկրորդական կերպով: Նմանապես կանոններ կրկին կան ժողովածուում, որոնք մասին կխոսենք մերընթացում: Այս կանոնի լինելը «Կանոնագիր հայոց» Ա ժողովածուում փաստում է այն մասին, որ պահիի թեման

կարելու էր եկեղեցում դեռեւս առաջին դարից: Եվ քահանայի ընտրության չափանիշներից մեկն է եղել պահի պահիքը, որն իրականում պարտադիր է յուրաքանչյուր քրիստոնյայի համար: Թեք անգամ հաշվի առնենք գիտության մեջ աղա պահի տեսակները, որ Թաղեխ առաքելի կանոնախմբը գրվել է հետագայում եւ վերագրվել առաքելին, էլի կկարեւորեն, որովհետեւ այդ կերպ մշանակվելու եւ արժեքավորվել է այդ թեման:

Իմաստասիր առումով մեր մշան մախորդ կանոնի աղերսվում է մույն կանոնախմբի ԻԸ կանոնը (տես «Կանոնագիր հայոց», հատոր Բ, էջ 38), որտեղ խոսվում է Քրիստոսի անձն ուրաքողների եւ այնուհետեւ զղջացողների մասին, որոնք պետք է ապաշխարեն, պահի պահեն եւ աղոթեն, դպեցի մերում ստանան: Կանոնից պարզ է դառնում, որ պահից թերեւս կարելի է համարել ապաշխարության տեսակ: Թաղեխում եւ բողոքյան ստանալու համար ապաշխարության մնացյալ քայլերի հետ, փաստորեն, պետք է մաեւ պահի պահել: Այս կանոնով մեկ անգամ եւս փաստվում եւ հաստատվում է պահիի կարեւորությունը: Որոշումից պարզ է դառնում, որ Թեք կանոնախմբի ծե կանոնում պահի պահելը կարեւորվում էր հոգեւոր դասի համար, ապա ԻԸ կանոնում դրա անհրաժեշտությունն ու մշանակությունը վերաբերում են մաեւ աշխարհիկ դասին, որը մինչեւ այսօր պահպանված է:

Մեր խնդիրքին առնչվող հաջորդ որոշումը գտնվում է «Կանոնը տեսան երկրեն արդիականապար կրոնադրի» կանոնախմբի ԻԸ կանոնում (տես մույն տեղիք, էջ 57): Մեր մախորդ աշխատանքում անդրադարձել եւ քննել ենք պահիի աղոթքի տեսակների վերաբերյալ որոշումներ, որոնցում են, օրինակ, ուխտադրության պահից, քառասնօրյա պահից եւ այլն: Իսկ մշյալ կանոնը վերաբերում է Աստվածապատմության պահից, որը սահմանում է պահից պահել Ծ (50) օր հոգեւորականները, իսկ աշխարհիկները՝ Ը (8) օր: Կանոնը սահմանում է կիրակի օրը ծե պահի: Պահից այլ բառով կոչվում է մաեւ իմնականաց պահի: Դիմականաց պահից ազդարարող Բարեկենդանը լինում է մույնների 15-ից մինչեւ 21-ը հանդիպող կիրակի օրը: Ի տարբերություն գաղական Սեւ պահիի՝ Աստվածապատմության իմնական ոչ բոլոր վանքերում է պարտադիր համարվել: Այս պահիի ընթացքը Չարդարյան մախորդը եւս պահիի օրինակով մույնք է եղել՝ մննդային եւ կենցաղականում բոլոր պահանքներով: Չայրատանցում իր ցանկությամբ կարող էր պահիի որոշակի օրեր ծոմապահությամբ անցկացնել:

Սուրբերանյալ պահից ոչ միայն ծիսական մշանակություն է ունեցել, այլ մաեւ տնտեսական. ժողովրդական տոմարի համակարգում կարգավորել է երկրագործական աշխատանքների ընթացքը: Այդ մասին հուշում են մաեւ պահի եւ դրա առանձին շաբաթների անվանումները՝ Աշաբաթ քառասնամուտ, Չորեքօրի պաս, Նախորդ-թողի պաս, քանի որ աշման ցոտերի պատճառով մախիւրն այլեւս արոտապար չեն տարել:

Կանոնախմբերից մյուսը, որտեղ գտել ենք խնդիրը կանոնը, «Քարտի գիր կանոնական կամ պետական բիւրոպատիկի ատիպից» կանոնախմբի ԼԼ որոշումն է (տես մույն տեղիք, էջ 108), որտեղ խոսվում է այն մասին, որ ոչ ոք իրավունք չունի չափել շաբաթը, կիրակի եւ Պենտեկոստի պահից: Բացառությունը միայն դիվանագիտական կամ պաշտարաններ են: Այս կանոնը իր բովանդակությամբ տարբերվում է մեր մշան մախորդ կանոններից, որովհետեւ մանապատիկ կանոնի դեռեւս չենք համդիպել: Դիվանագիտական վերաբերյալ որոշումներ եւս որոշված են «Կանոնագիր հայոց» Ա եւ Բ ժողովածուները, որոնք չենք անդրադառնալ այստեղ, քանի որ այս դուրս է մեր առանձնահատկությամբ մշյալ որոշորք: Բայց մի քանի բառով կարելի է ասել, որ դիվանագիտական, դաժնից մկուրվելի կամ ձեռնարկվելի, պետք է մաքրվելին, մոր մրանք թույլ կտրվեր անել այդ ամենը:

Հարունակությունը՝ էջ 5

չում կամ էլ վնասակար բան ենք խնդրում, իսկ եթե անդադար աղոթքներով հոգու համար օգտակար խնդրենք, անհմարին է Աստծուց այն չստանալը» (Տառեր, Էջմիածին, 2008, էջ 43): Դավաթող խնդրելու կարեւորությունն արդեն ըննեցինք վերեւում, իսկ մեր խնդրածի մասին մենք վստահ ենք, որ այն ստանալով մեզ բարիք կբերի, օգտակար կլինի: Մենք մեր հոգու համար փախում, շահավետ բան ենք խնդրում, թե՛ միայն աշխարհիկ հոգեւորով տարակ՝ մտածում ենք այս աշխարհի մասին:

Հարունակությունը՝ էջ 4, 5

Պարգևաբաժնություն

«Չոգեղոր արժեքների վրա ամուր հաստատված հասարակությունն է, որ կարող է իր կյանքի վերընթացը կերտել»:
ՎԱՐՈՂԻՎԱՆՍ

ՓԵՏՐԿԱՐԻ 26-ին Պալատական Մարզի Ս. Եկեղեցի տնայինքն Ս. Դեռնոյան քահանաների տունը, որի առիթով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում էին համախմբվել Հայոց եկեղեցու տարբեր թեմերում ու կառույցներում սպասավորող 230 եկեղեցական:

Տոնի կապակցությամբ «Հրաշ և Սյուզն Թուֆայան» հայորդյալ տանը, նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին երկրորդ Ճայրագոյն Պատրիարքի և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ պարգևաբաժնի արարողություն:

Տերունական աղոթքից հետո ներկայությունը ողջունեց քահանաների հավաքի կազմակերպիչ Միքայել եպս Ազապահյանը: Սրբազան հայրը, շնորհավորելով Նորին Սրբությանը և ողջ հոգևորականաց դասին՝ բերկրաշատ տոնի առիթով, նշեց, որ Ս. Դեռնոյան տունը հնարավորություն է ընծայում ամենքին ոգեշնչվելու նրանց օրինակով, ուրախանալու ձեռքբերումներով ու հաջողություններով և լիցքավորվելու Մայր Աթոռի կենտրոն շնչով:

Այնուհետև տեղի ունեցավ ավանդական պարգևաբաժնությունը: Գ զմահատություն Հա-

յոց եկեղեցու անդատանում երկարամյա նվիրյալ և արդյունավոր ծառայության ու վաստակի՝ Վեհափառ Պալատական արքայապետի պատվով շնորհեց Արամիկի թեմի առաջնորդ Սիմոն եպս Աղամյանին, Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել

եպս Ազապահյանին և Պալատական Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդ Մովսես եպս Մովսիսյանին:

Քահանայական լաճախաշ կրելու իրավունքի արժանացան Արարատյան հայրապետական թեմից Հովսեփ քին. Սարգսյանը, Շիրակի թեմից Փառնե քին. Պետրոսյանը, Արագածոտնի թեմից Մխիթար քին. Սիմոնյանը, Մայր Աթոռի Հայր-ճի «Թրքամենյան» ընծայարանում սպասավորող Ավետիս քին. Սակարյանը, Կապաթայի մարդասիրական ճեմարանում ծառայող Արծրուն քին. Միքայելյանը, Գուգարաց թեմից Տաճատ քին. Բարսեղյանը, Նախապետ քին. Կարապետյանը, Եգնիկ քին. Մարկիդյանը և Մամբրե քին. Ոսկանյանը, Կոտայքի թեմից Մաշտոց քին. Հմայակյանը, Արցախի թեմից Սերովյան քին. Պատվականյանը, Վիրահայոց թեմից Կիրակոս քին. Սիմոնյանը, Նարեկ քին. Տիգրանյանը և Գետրոց քին. Ասատրյանը, Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի հայոց թեմից Քերովյան քին. Բարսեղյանը և Հովհաննես քին. Գրիգորյանը, Կանադայի հայոց թեմից Դավիթ քին. Մարգարյանը, Հրանտ քին. Մարգարյան և Հայարի քին. Թամաշյանը, Բուլղարիայի հայոց թեմից Նոնի քին. Քեչիշյանը:

Նորին Սրբությունը նաև ծաղկյալ փիղոն կրելու իրավունք շնորհեց Շիրակի թեմից Եգնիկ

էր, ինչպես այստեղ ներկա ձեզանց յուրաքանչյուրը: Խոնարհի նվիրյալ, որի կրթի տակ բարատուն էր Աստծո և հայրենիքի հանդեպ անասման սիրով լցված սիրտը: Այս սերն ու սեփական կյանքը, Տիրոջ օրհնակով, իբրեւ փրկագին հանուն ժողովրդի վճարելու աներկա պատրաստակամությունն էր, որ Տիրոջ նվիրյալ սպասավորի խոնարհությունը վերափոխեց անօրինակ ուժի, հնազանդությունը՝ օրհնյալ ըմբոստության, մեղեց հավատը վախճանի վերածելու և կենսապարգև խաչը դատապարտության տունը դարձնելու ընդդեմ հակառակորդների հայոց ազգի, նրա հավատի և արժեքների:—ասաց Վեհափառ Պալատականը՝ համոզում արտահայտելով, որ հայոց պատմության մեջ ս. Դեռնոյան ընդգծումով սկսված պատերազմը երբեք չդադարեց, այլ շարունակվեց դարերի մեջ:

«Մեր ժողովուրդը ևս հայ եկեղեցականը, մեր եկեղեցին այսօր էլ կանգնած են սեփական ազգային-հոգեւոր արժեքների պաշտպանության դիրքերում, թանկ դեռ չեն դադարում հարձակումները մեր ազգային, հոգեւոր ինքնության վրա, անհամազաստնող երեսփոխներ, որոնք խաբարում և խելում են հազարավայելներով կերտված ու իղկված արժեքների պարզ: Սակայն սա երբեք չի նշանակում սահմանափակում, ներ-

քին. Գալստյանին, Փավստոս քին. Սարգսյանին և Նալան քին. Պանֆիլովին, Կոտայքի թեմից Պարություն քին. Փատուրյանին և Մաշտոց քին. Բարսեղյանին, Գուգարաց թեմից՝ Սողոմոն քին. Ավետիսյանին, Արագածոտնի թեմից՝ Մամբրե քին. Պատուկյանին և Մուշե քին. Վահանյանին, Ուկրաինայի հայոց թեմից՝ Սկոտիչ քին. Գրիգորյանին, Նարեկ քին. Ամիրյանին և Ներսես քին. Շահնազարյանին, Եգնիկոսի հայոց թեմից՝ Հակոբ քին. Հակոբյանին, Կենտրոնական Եվրոպայի և Եվելիայի հայրապետական պատվիրակությունը՝ Անդրեաս քին. Իսախանյանին:

Պարգևաբաժնության ավարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հոգեւորականաց դասին բերեց իր օրհնությունը ու հայրապետական պատգամը: Շնորհավորելով ներկայներից Ս. Դեռնոյան տոնի առիթով Նորին Սրբությունը նշեց, որ Ս. Դեռնոյան երեցի և նրա ուստակիցների հիշատակի տոնավառում առիթ է տալիս խորհրդածության և անդրադարձի հայ եկեղեցականի կերպարի շուրջ, նրա կոչման ու առաքելության իսկության վերաբերյալ:

«Դեռնոյան երեց Տիրոջ Ս. Սեղանի սպասավոր

պարկական կամ անհանդուրժողությունը: Հայոց և հայկական երեք պայպիսին չեն եղել, ընդհակառակը՝ առաջագնացն են եղել ազատամտության, լայնախոհության և բարի գործող»:

«Երեքից լի էր լիցք վարդապետի խոսքը, քե «Միաբանությունը բարի գործերի մայրն է, իսկ անմիաբանությունը՝ չար գործերի ծնունդը» Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարեւորեց միաբանության պապականությունը հասարակական կյանքում՝ հավելելով, որ ազգային, պետական և եկեղեցական կյանքում կարող են արձանագրվել բարի արդյունքներ, եթե առկա է միաբանությունը:

«Միաբանության մեջ է մեր ժողովուրդը անպարտելի, մեր հոգեւոր դասի միաբանության մեջ է եկեղեցին հայրական հոգեւորական իր առաքելության մեջ: ...Բազում են մարտահրավերները, մեզ կանախորդ չեն 21-րդ դարի գալակություններն ու փորձությունները: Այս ամենը մեզ պետք է մեր առաջիկա գոն լինելու, ավելի աշխույժ և ժրսացան մեր ծառայության մեջ: Անհոգանքի, համեմատության անմիջական ոգով պի-

Ինչո՞ւ է ուժանում պարսպախառնը

Սկիզբը՝ էջ 3

«Պալատիկ Տիրոջը, եւ Նա քեզ կը տայ սրտիդ ուզածները» (Սաղմ. ԼԶ 4),— ասում է սաղմոսերգուն, բայց արդե՞ք մեր սրտի ուզածները միշտ օգտակար են մեզ համար, մեր սիրտը մաքրու և օգտակար խնդրանք ուղղելու համար առ Սատված:

«Չստանալ, երբ այդպես է կամենում Սատված, կնշանակի ոչ պակաս, քան ստանալ, որովհետեւ ինքնուր այնպես չգիտենք, քե ինչն է օգտակար մեզ համար, ինչպես Նա գիտի»,— ասում է սբ Հովհան Ոսկեբերանը (Ընտրանի, էջ 36):

Հաճախ այդ պահին միայն ցանկանալով, որ մեր խնդրանքը կատարվի, մենք չենք հասկանում, քե դա մեզ համար օգտակար է, քե ոչ, կատարում մեզ բարիք կերի, քե հակառակ, եւ որոշ ժամանակ անց մեր լույսի ներքո մա-

յելիս հարցին՝ մեր միայն հասկանում ենք, որ չկատարվելը մեզ համար ավելի լավ էր, քան կատարվելը:

Ինչպես գրում է սբ Հովհան Ոսկեբերանը. «Սատված են տալիս (խնդրանք), եւ չի տալիս, եւ այն, եւ այս անում է օգուտի համար, այնպես որ, ստացար կամ չստացար՝ դու ստանում են շնորհիվ այն բանի, որ չստացար, հաջողեցիր կամ քե չհաջողեցիր՝ դու հաջողեցիր շնորհիվ այն բանի, որ չհաջողեցիր: Երբեմն օգտակար է չստանալը» (Ընտրանի, էջ 36):

Շնորհք պատրիարքն էլ ասում է, որ Սատված հաճախ ուշացնում է մեր արդյունքների պատասխանները, որպեսզի մեր առողջ և բարի փափագներն ավելի զորաման եւ արմատ բռնեն մեր մեջ, իսկ անօգուտ ու վատառողջներն արդատալով անհետանան մշուշի պես:

Երբեմն էլ Նա հապաղում է տալ խնդրանք՝ պարզելի ուշացումով ցանկանալով մշտապես մեզ պահել իր կողքին (Ընտրանի, էջ 39):

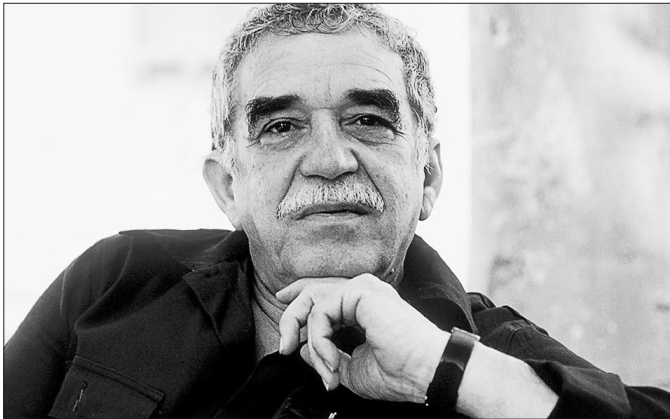
Հայրերի խոսքով՝ հաճախ մեր շուրթերը շարժվում են, արդե՞ք են ասում, բայց մեր իսկ ականջներն անգամ չեն լսում մեր ասածը, մեր միտքը այդ ժամանակ զբաղված է առօրյա անելիքներով, մեր մարմինը ծնրադրած է եկեղեցում, բայց հոգին բափառում է դրսում: Չարը զայիս եւ խանգարում է մեզ՝ մեր միտքը զբաղեցնելով, շնչալով մեր ականջին, որ հոգնած ենք, քեւ եւ ուղղում են այն. այսպիսի արդյունքներ լսելի են լինելու Տիրոջը:

Եժմարիտ արդե՞ք գործությունը եկեղեցու հայրերը համեմատում են անգամ սբ Պատարագի փրկագործության հետ. սուրբ սրտից ելած արդեք պատարագի փրկություն է գործում: Այն անա-

յուն, բանական պատարագ է: Սակայն Մանդակունի հայրապետը մեզ հիշեցնում է. «...բայց եթե ընկերոջը չես սիրում, քո արդյունքներն ընդունելի պատարագ չեն, որովհետեւ Սատն առեց չեն բարձրանում, որովհետեւ ամենաբարի է, որ ընկերոջ հանդեպ քե ունեցող մարդու արդյունքներ ելեն ևս Սատված» (էջ 45): Ավետարանն ասում է. «Բո ընծան թիւ սեղանի առաջ եւ գմն նախ հաշտվիր քո եղբոր հետ եւ ապա եկ, քո ընծան մատուցիր» (Մատթ. էջ 24):

Պատահում է, որ մենք, զայրացած լինելով մեր բարեկամի, ընկերոջ վրա, թշմանաբար տրամադրված վատ են խնդրում նրա համար, անգամ տրտմում, որ նա չի պատմվում, բայց ուշադիր չենք լինում, որ խնդրում ենք Սատնուց, որ պատվիրեց մեզ արդեք թշմանմանի, մեզ չարաշարժների համար (Մատթ. էջ 44): ➤ էջ 5

ՄԱՀՎԱՆ ՖՈՒԳԱ

Ա. Անագոնի պոետիկան

Սկիզբը՝ թիվ 2

Կ 3ԱՆՔԸ դասավորում է ամեն ինչ. մեր շրջապատի մարկանց համդեպ աստիճանաբար ձևավորում ենք որոշակի վերաբերմունք, ըստ որի՝ փորձառությունը գիտակցականը վերածում է անգիտակցական-մեքենականի: Հանդիպելիս մեկից ժպտում ենք, մեկի հետ ողջագուրվում, երրորդի կողքով անցնում ենք լուռ, չորրորդի կողքով՝ թշնամական կամ արհամարհանքով, հինգերորդի կողքով՝ անտարբեր ու հեռու: Այստեղից՝ բանի մարդ, մոլորման բարեկի տարբերակ, բացվածության չափ, հարաբերության, վերաբերմունքի, գնահատության մրբերանգ:

Բայց կան նաեւ դիպվածի, արկածի, մահվան պես պատահական, բայց ցնցող իրավիճակներ, երբ շատ արագ վերանայում են ձևավորված դրվածքը:

Մարկեսինը ձեւավորված հարաբերությունների գործողություն է. ամեն ինչ ունի սկիզբ, որոշակի իրավիճակներով պայմանավորված դրվածք, համապատասխան ընթացք, բայց քիչ չեն նաեւ անակնկալ շրջադարձերը, երբ կերպարը կամ կայունացած իդեալիզացիա բացվում ու լրացվում է նորովի: Սա կարելի է բնորոշել որպես գեղարվեստական անակնկալ:

Վեպը գրելու շարժառիթը Վենեսուելայի նախագահ Մարկոս Էլանցիտեսի Պերես Խիմենեսի (1914–2001) անկումն էր, որն իշխել է 1952–1958 թվականներին:

Վեպն սկսել է 1968-ին, ավարտել 1971-ին, տպագրել 1975-ին: Այս ընթացքում վերանայել, վերափոխել, խմբագրել է 15 անգամ:

Մարկեսը 1982-ին Նոբելյան մրցանակն ստացավ «Հայրյուր տարվա մենությունը» վեպի համար, բայց թե՛ այդ տարիներին, թե՛ հետո նրա համար գերադասելի է եղել «Նահապետի աշունը», ինչի մասին բազմիցս արտահայտվել է հարցազրույցներում:

Բ. Նահապետի մահվան ֆուգան

Եվ այսպես՝ «Նահապետի աշունը». ինչն Նահապետ, եւ ինչն աշուն: Նահապետ, որովհետեւ գեներալը երկիրը ղեկավարում է հայրյուր տարուց ավելի, եւ աշուն, որովհետեւ Նահապետի կյանքի դրվագները բացվում-ներկայացվում են նրա ամբողջական մահվան նախաշեմին. անդրադարձների մեջ 100-ամյա բռնապետության պատմությունն է:

Ո՛վ է Նահապետը: Նահապետի հայրն անհայտ է: Մայրը հղիացել է պատահական մեկից: Նահապետը սրբացնում է մորը, ամենայն հավանականությամբ մայրը նրա պատկերացումների մեջ վերածվում

է Մարիամ Աստվածածնի, իսկ ինքը՝ մի մոր Հիսուս Քրիստոսի: Սա վեպի թաքնված գրոտեսկն է: Նահապետն իր անձի պաշտամունք է ակնկալում, բայց ամեն ինչ այլ է՝ շատ հեռու պաշտամունքից: Թեեւ, այդքանով հանդերձ, հայրյուրամյա ժամանակի մեջ նրան տեսած ու մոռացած, նրան չտեսած, նրա մասին սոսկ լսած սերունդներն առասպելներ են հյուսում նրա անվան շուրջ՝ սուրբ մոմեր են վառում նրա համար, նրա «ամուսն են հիշատակում, որպեսզի ծննդկանները հաջող ազատվեն, եւ մահամերձի ճակատագիրը փոխվի» (էջ 255):

Վեպը բաժանված է վեց դրվագի: Աստված աշխարհն ստեղծեց վեց օրում, յոթերորդ օրը համազատացավ: Մարկեսի շատ գաղտնագրեր տաճուն են դեպի Աստվածաշունչ, այս մեկը եւս:

Մեծնող-հաճնող մի ուժ կա Նահապետի մեջ: Նրա մասին պատմում են շատերը, որոնց պատումը միախառնվում է հեղինակային պատմման, տարբեր ծայրերը դառնում են միասնական ծայր, որովհետեւ նույն ոճական ձեւի մեջ են: Իր մասին խոսում է նաեւ ինքը՝ Նահապետը, մոր արեւով երդվում է ու միջմատում խոսքին, ինքնաբերական դիտարկումներն են, մտաբերումներն ու դատողությունները:

Յուրաքանչյուր դրվագի մուտքը մահվան տեսարան է: Ժամանակի որոշակիությունն չկա: Սկիզբը. «Շաբաթվա վերջին գիշատիչ անգղերը պատշգամբներից խուճեցին նախագահական պալատ...» (էջ 7): Ո՛ր տարվա, դժ ամսվա, դժ շաբաթվա վերջին: Այս գիտակցված անորոշությունն ու անամուսնությունը հավերժական ժամանակի անվերջությունը ցույց տալու համար են:

Պալատի հաջորդական բակերն են, որոնցում բորոտներ են ապրել, որտեղ հարձերի բարձրներ են, իսկ ամբողջ պալատով մեկ իրենց բնական կենսագործունեությամբ շրջում են կովեր, հավեր ու հնդկահավեր են ամեն ինչ ապակաճում. «... միստերի դահլիճ հասանք, որտեղ կաշիները որդնած կովեր գտանք...» (էջ 9): Այստեղ էլ մի առանձնատեսակում «...ահա տեսանք նրան՝ առանց տարբերանշանների քաթան են համագցեստով. սոճնապաններով, ձախ կրունկին փայլող ոսկե խթանով, էլ ավելի ծեր, քան բոլոր մահկանացուները եւ ցամաքային ու ջրային բոլոր հնագույն կենդանիները, հատակին բերանքսիվայր փռված, աջ ձեռքը բարձի տեղ գլխի տակ ծալած, ինչպես եւ քնել էր ամեն Աստուծո գիշեր մեմակայաց բռնակալի իր չափազանց երկար կյանքի ընթացքում» (էջ 9–10):

Գեներալի մահվան ոչ այնքան ծիսական, որքան երկարող, ձգձգվող արարողությունն ամբողջ վեպի գծային հորձանքի տեղադրությունն է, որին նույն կերպ հաջորդում է կյանքի հանգամանքների, երբեմն անգամ մանրամասների մակընթացությունը: Գծային առաջանցիկ հորձանքի հետ նաեւ հի-

շողություններից խոսքի օղակող շղթա հյուսող եւ արագությամբ շունչը համազատացնող հորիզոնական գծերն են:

Պալատի առջեւ «մրափող վիթխարի քաղաք-կենդանին» է: Եթե անգամ Նահապետի դեմքն անգղերը բզկտած չլինեին, միեւնույն է՝ Նահապետին ոչ ոք չէր ճանաչի, որովհետեւ «ոչ մեկը երբեք չէր տեսել նրան, թեւ նրա դիմագծերը դրոշմված էին մանրադրամների, փոստային կնիքների վրա, առկա էր ամենուր, բայց դրանք կրկնօրինակների կրկնօրինակներ էին, որ գիսաստղի օրերին արդեն արժանահավատ չէին համարվում» (էջ 10): Ինչ-որ մեկը սոսկ պատմել է, որ տեսել է նրա թախծոտ աչքերը, գունատ շուրթերը, մտախիտ օրհնող ձեռքը, բայց իրականում «ոչ մի մահկանացու չէր տեսել նրան դեղին տենդի ժամանակներից ի վեր» (էջ 10):

Նախագահական այս պալատում վիթխարի մեռելի հոտ է, կտցահարված մարմինն ընկած է մնում մինչեւ վերջ, պատշգամբում կովեր են շրջում, որոնց ներկայությունը եւս մշտական է: Մեկը հարցնող լինի՝ այս կովերը, անգամ հավերն ու հնդկահավերը կառավարության շենքում ի՞նչ են անում եւ ի՞նչի խորհրդանշան են: Հնդկաստանում լինել, կիսականայինք, այնտեղ կովն անձեռնմխելի պաշտամունք է: Իսկ հնդկացիների երկրում... Ավելալացե՛նք, որ այս տարածքներում ապրում են նաեւ բորոտներ, կույրեր ու անկյանք: Քա՛ն որ նախագահականը նաեւ կառավարության տունն է, ուստի կովերը զուցե կառավարության անդամների խորհրդանշաններն լուռ էին, ինչպես անասուն, կային այնքանով, որքանով նրանց կարող էին փոխարինել կովերը... Գեներալի ավերված անշունչ մարմինն է, եւ անգամ այդ սպասված, բայց երկար սպասելուց մոռացված պահին մարդկանց հանդգնում հավատալ նրա մահվանը: Նահապետը մեռել էր քնի մեջ՝ իր բնական մահով, ճիշտ այնպես, ինչպես հմայական ջրերի մեջ կանխատեսել էին գուշակները: Վերջում մահը քիչ այլ եղանակ է, որովհետեւ այսպիսիների մահն էլ վերջնական չէ: Չուգահեռ մտաբերենք. Ստալինի մահվանը եւս չէին հավատում, կարծում էին՝ պահը կանցնի, ուղի կկանգնի:

Իկ կույր շրջմուկի էին տարել գեներալի մոտ, որը Ռուբեն Դարիոյի բանաստեղծությունն է արտասանել (Դարիոյի ամուսնը մի քանի անգամ հիշատակվում է), բայց կույր Նահապետին չի տեսել ոչ թե այն պարզ պատճառով, որ կույր է, այլ որ ընդհանրապես նրան ոչ ոք չի տեսել:

Նեխող, քայքայվող դիակի ներկայությամբ այսպես յուրաքանչյուր դրվագում հորդում են նրա կյանքի պատմությունները, հիշվում են նրա հրամանները: Օրինակ՝ այս մեկը. «Թող աշտարակի ժամացույցի ժամը տասներկուսին չխփի տասներկուսե՛ր, այլ երկուսի՛ն, որ կյանքն ավելի երկար թվա՛» (էջ 14): Այդպես, որովհետեւ ամեն ինչ Նահապետի կամոն էր:

Նահապետին դիմում են՝ իմ գեներալ, բայց այդ «իմ» ասողների մեջ ոչ միայն հավատարմի ծառայողներն են ու քննողները, այլեւ հակառակորդները, ծայրայթ թշնամիներ, որ նրա մահին են ուզում, ուստի անպակաս են նաեւ մահափորձերը: Կողքից ուրվագծվում են կերպարներ՝

Պատրիսիո Արագոնես, որի երեխաները «գեներալից ծնվածների մնամ օրապական էին ծնվում», որը դարձավ իշխանության կարեւորագույն անձը, գեներալ Ռոդրիգո դե Ազիլար՝ պաշտպանության նախարար, նախագահի թիկնազորի հրամանատար, ազգային անվտանգության ծառայության պետ:

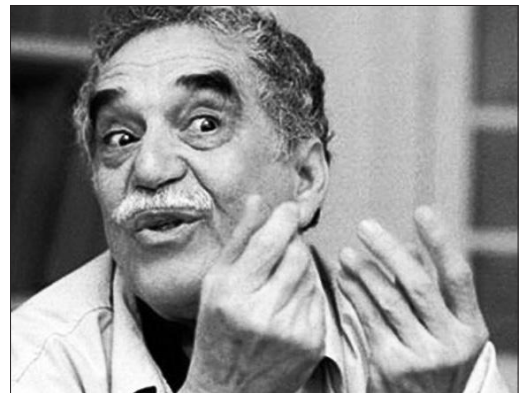
Դերոսները կերպավորվում են իրենց, պահին հարմար իրավիճակներում: Ահա բոլոր գուժում է, որ Պատրիսիո Արագոնեսը թունավոր միզակով մահացու վիրավորվել է: Պահին համապատասխան ներկայացվում է այն պատկերը, թե ինչպես գեներալի հետ տարիներ առաջ վիճակ են գցել «կյանքի վրա», հետո դրմուն են խաղացել նույն պայմանով՝ ով պարտվի, մյուսից քիչ կպարի: Եվ այդ պահին հոգեվարքի մեջ ասում է. «Հիմա արդեն կարող եմ ասել, որ երբեք, երբեք Ձեզ չեմ սիրել, ինչպես Դուք եք երեակայել...» (էջ 29): Այսպես խորանում, ճյուղավորվում է հարաբերությունների պատմությունը՝ ի հայտ բերելով մի դաժան իրականություն՝ իշխանական սարդոստայաններում ոչ ոք ոչ չի սիրում, հանդուրժում են իրար՝ սպասելով իրենց պահին:

Ամեն ինչ պատվում է Նահապետի մահվան շուրջ: Բայց մինչեւ մահը՝ նրա առաջ իրենց հոգեվարքն են ապրում շրջապատի դեմքերը: Ամենուր «մահացու ցնծալից հրաձգություն է»: Խտրի պես ինձում են բռնորդի՝ դավաճան գնդերին, դավաճան գեներալներին: Նահապետի բնագոյն արթուն է, շատ արագ կռահում է՝ վտանգը որտեղից է գալիս, եւ հասցնում է չեղարացնել, հակառակ դեպքում այդքան երկար չէր դիմանա:

Իրադարձությունների հանգույցում կա նաեւ որոշակի մեկ այլ տեղ, որ Արմաս Իրապարակն է՝ մշտական ցուցերի երթ ու դարձով: Պալատը իշխանությունն է, հրապարակը՝ մեկ ժողովուրդը, մեկ իշխանությունների ցուցանքը՝ երթեր ու շքերթեր:

Ամեն ինչ Նահապետի աչքի առաջ է, ամեն ինչի հախից մա գալիս է, անկողն է միայն ծերության հետ խորացած հիվանդությունների՝ հատկապես միզապահուսնության դեմ:

Հիվանդություններով հանդերձ, ասում են, որ նա «շարունակում էր աճել մինչեւ հարյուր տարեկան դառնալը եւ հարյուր հիսունում երրորդ անգամ էր ստացած հա՛նք»: Քանի որ տարիքը ոչ ոք ստույգ չգիտեր, չափազանցություններն անպակաս էին: Նրա շուրջ մշտական զրույցներ էին, ըստ դրանցից մեկի՝ «ճիշտ էր պատվող այն լեզունը, թե՛ թիկունքից արձակված դավաճան գնդակն անցնում է նրա միջով առանց

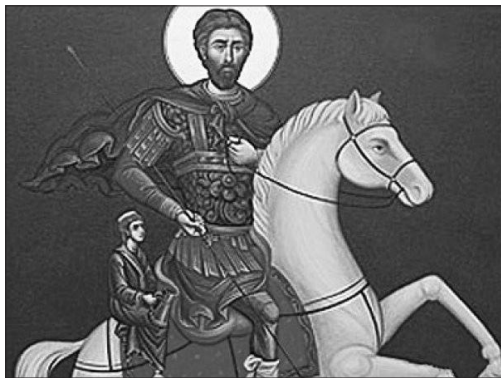

վնաս հասցնելու, իսկ դիմացից ստացված, նրա մարմնին դեմ առնելով, եւ եթե չուժեն մահախաղածակ կրակողին դիպչում» (էջ 49):

Շարունակելի

Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր

Միտր բարեխոսը

Սուրբ հռչակվել է իբրեւ ամհաղ ռազմիկ՝ բարբարոսների դեմ մղած ճակատամարտերում, ինչպես նաեւ գթափրտ քրիստոնյա՝ իր ունեցվածքից սիրահար՝ աղքատներին բաշխող:

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ Հայրապետի ունեցվածքից սիրահար՝ աղքատներին բաշխող:

ՄԱՅ 13 Առաքելական եկեղեցու տոնացույցում Ս. Սարգսի տոնն առանձնահատուկ տեղ է զբաղեցնում: Պատճառը մեկն է. այն խորհրդանշում է սերը՝ համամարդկային արժեքներից ամենազեղեցիկն ու վեղը: Սուրբ Սարգիսը համաքրիստոնեական մեծագույն սրբերից է: Նրա անվան հետ են կապված բազմաթիվ սրբատեղիներ:

Սուրբ Սարգիս գործարար իր որդու՝ Մարտիրոսի եւ տասնչորս քաջ մարտիկների հետ մահատակվել է հանուն քրիստոնեական հավատքի: Արիության համար Սարգսին Մենն Կոստանդնուպոլս կայսր (285–337 թթ.) կարգում է իշխան եւ սպարապետ Հայաստանի սահմանակից Կապադովկիայում: Նա ոչ

միայն գերազանց սպարապետ էր, այլեւ հիւանդի բարոհիչ: Օգտվելով կայսեր հոծաբարձից՝ իր իշխանության տակ գտնվող քաղաքներում բանդում է մեխանիզմներ, կառուցում եկեղեցիներ, տարածում քրիստոնեություն: Երբ Հուլիանոս Ուրացողի թագավորության օրոք (360–363 թթ.) սկսվում են եկեղեցու հալածանքները, Սարգիսը, աստվածային հայտնությանը հրաման առնելով՝ հեռանալ կայսրության սահմաններից, իր որդի Մարտիրոսի հետ գալիս, ապաստանում է քրիստոնյա Հայաստանում, որտեղ թագավորում էր Տիրան արքան՝ Մենն Տրդատի թոռը՝ Խոսրովի որդին: Տեղեկանալով, որ Հուլիանոսը մեծ զորքով շարժվում է Պարսկաստանի վրա, Հայոց արքան, ձգտելով իր երկիրը գերեզմանից հարձակման վտանգից, հորդորում է Սարգսին ծառայության անցնել Հապոնիի մոտ: Հապոնիի սիրով ընդունում է նրան եւ նշանակում զորագնդերի հրամանատար: Չորակամներից շատերը, տեսնելով զորավարի բարեպաշտությունն ու վարքը, նվիրումն առնալով, նրա աղոթքներով Տիրոջ գործած հրաշքերը, հրաժարվում էին հեթանոսությունից եւ դառնում քրիստոնյա:

Ծառայության անցնելով Պարսկաստանում՝ Հապոնիի գործերի մեջ, Սարգիսը բազում քաջագործություններ է կատարել եւ շատերին է քրիստոնյա դարձրել: Այստեղ էլ մոգերի եւ այլոց կողմից է նա մեղադրվել պարսկական բանակում քրիստոնեություն տարածելու համար, եւ Հապոնից նրան բանտարկել է: Այդ ժամանակ է սպանվել Սարգիսի որդին՝ Մարտիրոսը: Հապոնից պահման է Սարգսից պաշտել կրակը եւ զոհ մատուցել: Չորակամի անմիջապես մերժել է՝ ասելով. «Երբեք պաշտել եմ մեկ Աստված՝ Ամենասուրբ Երրորդությունը, որ ստեղծել է

երկինքն ու երկիրը: Իսկ կրակը կամ կուռքերը ի ընե աստվածներ չեն, հորդեմ մարդը դրանք կարող է փչացնել»: Այսպիսով՝ նա անսասան է մնացել իր հավատքի մեջ, որի համար էլ գլխատվել է: Պարսից զորականներից տասնչորսը, որոնք քրիստոնեություն էին ընդունել, սրբի մարմինը փաթաթել են, որպեսզի թաղեն, սակայն Հապոնիի հրամանով սպանել են նաեւ այդ զորականներին: Հավատավոր ժողովուրդը վերցրել է նահատակների եւ սրբի մարմինները եւ ամփոփել Համիան քաղաքում: Այստեղից էլ հետագայում Մեսրոպ Մաշտոցը սրբի մատուցները բերել եւ ամփոփել է Կարբի գավառի Ուշի գյուղում: Նա այդ վայրում՝ աստվածների հիմքի վրա, եկեղեցի է կառուցել, որը շատ սիրելի ուխտատեղի է դարձել հավատավոր ժողովրդի համար: Ուխտի օրը յուրաքանչյուր ուշեցու տանը մեծ խնջույք է կազմակերպվում: Նրանց այդ օրը հյուրընկալվում են դրսում ապրող իրենց հարազատներն ու բարեկամները: Համախ ուխտավորներն այնքան շատ են լինում, որ դժվար է լինում բարձրանալ վանք տանող ճանապարհով:

Սուրբ Սարգիսի տոնը մշվում է Չատկից վարսուկներեց օր առաջ՝ շաբաթ օրը: Այդ օրը եկեղեցիներում Պատարագ է մատուցվում: Սուրբ Սարգիսի տոնին մախորդում է սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի հաստատած Առաջավորաց պահքը: Պահքը տևում է հինգ օր: Սուրբ Սարգիսի տոնը շարժական է եւ այս տարի մշվեց փետրվարի 16-ին: Եվրոպայում սուրբ Սարգիսի հիշատակի օր տոնվել է իբրեւ կեսարացի սրբի տոն՝ փետրվարի 24-ին, հուլյան տոնը եւս հունվարի 20-ին: Հայերը մախկնում այս տոնը մշել են հունվարի 31-ին:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՀԱՅՐ ԱՆԴՐԵԱՍ ԿՈՆԱՆՈՍ

ՄԻԱՅՆԱԿ ՍՈՒՐԲ ԾՆԵՂԻՆ

«Ամտեսանելի անցումներ» ռադիոհաղորդումներից

Սկիզբը՝ 2018-ի թիվ 23–24, 2019-ի թիվ 1

ՄԻ վանական պատմում էր, որ մի անգամ, երբ սեղանը նստեցին ճաշելու, բոլորի դեմ աման էր դրված՝ բացի իրենից. մոռացել էին իր դեմ դնել ճաշով իր ամանը: Առաջին մտածումն այն էր, որ գոչի. «Այս ինչ է կատարվում, են չեն ուտելու, են իրավունք չունեն ուտելու: Ես իմ ուտելիքն եմ ուզում, բերե՛ք ուտելիքս»: Բայց հետո մտածեց. «Չէ, ոչինչ չեմ ասի: Տեր, սա մի առիթ է, որ հասկանամ, որ դա էլ մկեր է ինձ, այսքան ժամանակ, որ ուտում էի, մկեր էր, եւ հիմա եմ գիտակցում: Դու եւս ինձ տալիս ուտելիքը, իմ եղբայրներն են տալիս, չեն կարող պահանջել: Կաղոթեմ. «Քրիստոս Աստված, օրհնի՛ր Քո ծառաների ուտելիքն ու ըմպելիքը», ու լուռ կնստեմ»: Եվ այդպես՝ մինչ բոլորն ուտում էին, ինքը նստել, ապաւն էր եւ ջուր խմում, ապա վեր կացան, շնորհակալական աղոթք ասացին ու հեռացան սեղանից:

Այս վանականը հասկացավ, որ կյանքում ամեն ինչ մկեր է, ոչ մի բան պահանջելու իրավունք չունենք, եւ խոնարհեցրեց իր անձը: Երբ խոնարհեցնում են անձը, չես պահանջում եւ երբ չես պահանջում, միթե բեզ չի տա Նա, ով եկավ աշխարհ բեզ համար: Կգա բեզ մոտ, եւ կկշտանա հոգիդ, գուցե եւ՝ մարմինդ՝ առանց շատ ուտելիքի, բայց շատ շնորհով, սիրով ու ճշմարտությամբ:

Կարծում եմ՝ մի քիչ մխիթարվեցիք, մեր միջոց համեցինք ցավը եւ խաղաղվեցինք: Մի անգամ մի երեխա ասաց ինձ. «Տառիկս, հայր, երբ լսում է Ձեզ, սկսում է լաց լինել»: Ասացի նրան. «Ինչո՞ւ է լաց լինում, լաց լինելու բաներ են ասում»: «Պարզապես... ասաց, – լսում է, մտածում, ներքին որոշ պատմություններ ունենում ու սկսում լաց լինել»: Ահա հիմա էլ, կարծում եմ, խոնարհեցրեց մեր ցավի, մեղսության մասին ու խաղաղվեցինք մի քիչ: Այժմ եկե՛ք միասնաբե՛ր եւ հակադիր կազմակերպե՛ք, սիրո հակագրոհ՝ ասելով. «Այսօր Սուրբ Ծնունդ է՝ այնքան

զեղեցիկ մի օր, եւ դուք զվարճանում եք, ուրախանում, կեցցե՛ք, շարունակե՛ք վայելել, մենք ձեզ չենք մախանձում, չենք ատում: Մենք էլ, սակայն, պետք է որոշ տեղեր այցելե՛ք: Ինչպե՛ս. մեր աղոթքով, սիրով»: Երբ սիրում են ուրիշներին եւ աղոթում նրանց համար, թեկուզ եւ թաքնված լինեն որեւէ քարայրում, օղը լցվում է սիրո, բարության, աստվածային գթաբարության այլիքներով: Սա մի բան է, որ ժամապարհորդում է եւ կարող է հասնել ամենուր: Չգիտեմ՝ հիմա դու որտեղ ես գտնվում, որ լսում են այս հաղորդումը, բայց ուր էլ որ լինես՝ Աթենքում, Կալամատայում թե Ռոդոսում, Բրյուսելում թե Լոնդոնում, Ֆրանսիայում թե Ամերիկայում, մտածի՛ր. Թե՛ այս ռադիոալիքը կարող է այդքան հեռու հասնել մարդկային տեխնիկական միջոցներով, որքան հեռու, ուրեմն, կարող է հասնել աղոթքը: Կարող են հիմա աղոթել եւ սիրո մի այլիք ուղարկել դեպի Ամերիկա, Գերմանիա, Ավստրալիա, Հյուսիսային բեւեռ, ուր որ կուգես:

Ուրեմն բոլոր նրանք, ովքեր մենակ են հիմա, թող հավաքվեն եւ մեծ ալիքներ ուղարկեն աշխարհի բոլոր կողմերը, միացնեն իրենց ուժերը, աղոթեն ու այցելություններ անեն: Այցելե՛ք երկիր մոլորակի վրա գտնվող բոլոր մենակ մարդկանց: Մտածի՛ր հապա, դու գո՞նե «Պրիեստի եկեղեցի» ունես, որ ընկերանում է բեզ մի քիչ, կամ մարդիկ, որ բացարձակապես ոչ մի ընկեր չունեն հիմա, հերթով հետնապագույցի այլիքներն են փոխում, երգել լսում, լուրեր նայում, փորձում մի բանով լցնել իրենց մեղակությունը... Բայց չէ՞ որ դա մխիթարությունն է, չի դիպչում հոգուն: Կամ մարդիկ, որ հասնում են խելագարության աստիճանի՝ մենակության պատճառով, դղեր են ընդունում՝ հանդարտվելու համար: Իսկ դուք, ի վերջո, Քրիստոսին ունեք, հավատ ունեք, որ ամենակարեւորն է: Դու մենակ ես, բայց հավատում ես Աստծուն: Որովհետեւ ես խելագարվի: Քիչ բան չէ ունենալ Քրիստոսին, որ

բեզ շարունակ ուժ է տալիս: Հրաշալի բան է լինել մենակ Քրիստոսի հետ:

Այսպես՝ նախ այցելե՛ք ծերանոցներ, մտե՛ք ծերերի սենյակները: Դու էլ, որ այժմ ծերանոցում մենակ նստած՝ երեխաներից մկարներն են նայում, տխրում ու լաց լինում, կարող ես հարեան սենյակներն այցելել, ուրիշ հարկեր գնա՛լ ուրիշ մարդկանց մոտ, եւ այլեւս մենակ չես լինի, կտեսնես, որ միայն դու չես, շատ ու շատ այլ մարդիկ կան, որ վիշտ ու ցավ ունեն:

Ծերանոցներից դուրս գալով՝ մտովի գնացե՛ք հրապարակները, մետրոյի կայարանները, նրբանոցները, կեղտոտ սենյակները, ուր այս պահին թմրամոլներն են գտնվում: Գնացե՛ք եւ ողջույն տվե՛ք նրանց ձեր աղոթքով, աղոթե՛ք նրանց համար: Տեսե՛ք, թե ինչպես են տանջվում այդ մարդիկ, ինչպիսի ցավ են ապրում, ինչքան դժբախտ են՝ կախված լինելով այնպիսի նյութերից, որ քայքայում են հոգին ու մարմինը: Մի քիչ սեր տվե՛ք այն երեխաներին, որոնք այսօր չեն կարող լինել իրենց ընտանիքների հետ, որովհետեւ ընտանիքները նույնիսկ չգիտեն էլ, թե որտեղ են իրենց երեխաները. ամհետանում են հանկարծանքի եւ չեն կարողանում գտնել նրանց: Այս մարդիկ չեն էլ կարող երջանիկ լինել, որովհետեւ գտնվում են իրենց կեղծ ու սուտ, խաբեության ու կործանման աշխարհում, սպիտակ մահվան աշխարհում: Այս մարդիկ էլ են մենակ, բայց չեն կարող աղոթել: Դու գո՞նե կարող ես ասել. «Տէր, ողորմե՛ա»:

Ծանոթներիցս մեկը, որի տղան տառապում է թմրամոլությամբ, մի անգամ ինձ պատմեց, թե ինչպես է մտել տղայի սենյակը եւ տեսել տղային անշարժացած՝ տարօրինակ վիճակում: Այն պահին, երբ քաղցիկ է եղել կշկաթերեղը, թմրամոլութի զոհան ազդեցություն է գործել, եւ քարացել է՝ հայացքը դատարկ, ձեռքերը օդում, կշկաթերեղը ձեռքերից կախված: Սկսել է խոսել երեխայի հետ, բայց երեխան ոչինչ չի հասկացել:

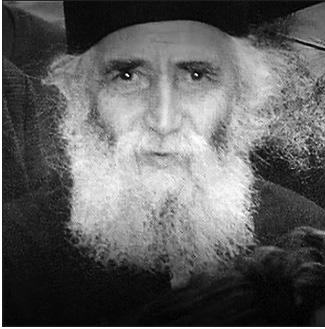

Գնացե՛ք, ուրեմն, այդ տղայի մոտ, գրկե՛ք նրան ձեր աղոթքով: Աղոթե՛ք այդ վիճակում գտնվող բոլոր մարդկանց համար՝ ասելով. «Տեր Հիսուս Քրիստոս, ողորմի՛ր Քո տառապալ ծառաներին, որոնք թմրամոլութ են օգտագործում: Այսօր Սուրբ Ծնունդ է, ծնվել են Դու՝ մեծ ուրախություն ու մխիթարություն բերելով աշխարհին, եւ սակայն այդ մարդիկ չեն կարող մխիթարվել Քեզմով, քանի որ նույնիսկ այսօր թմրամոլութի ազդեցության տակ են»:

Աղոթի՛ր նաեւ նրանց համար, ովքեր մեքենա են վարում հիմա: Միլիոնավոր մեքենաներ կան այժմ փողոցներում: Ոմանք գնում են ուրախամալու, ոմանք՝ գործերով: Աղոթե՛ք, որ նրանք, ովքեր հիմա խնջույցի են գնում, հարբած չվերադառնան: Աղոթե՛ք, որ այսօր փողոցներում ոչ մի մարդ չսպանվի, որ վարորդները լինեն քթափ վիճակում:

Աղոթե՛ք, որ մարդիկ տուն վերադառնան այնքան հոգով, որքանով դուրս էին եկել տնից. հիմքով էլն դուրս եկել, հիմքով էլ թող վերադառնան, այլ ոչ թե մի մասը չսպանվե՛ր աղաղաճա, մյուս մասն էլ հիվանդանոց ընկնի կամ հեռանա այս աշխարհից:

Շարունակությունը՝ էջ 8

Սկիզբը՝ էջ 7

Հայր Պաիսիոսը մենակ, բայց անմեղի ոչ միայնակ մարդ, աշխարհը լցրել էր հրեշտակներով, Աստուծո շնորհով էր լցրել: Ասում են, որ թիթեղյա ամանների մեջ մոմեր էր վառում եւ ասում. «Տէր, սա հիվանդների համար է, սա՝ թորածողների, սա՝ այսինչ մարդու առողջության...»: Եւ այդպես աղոթում էր բոլորի համար: Հազվադեպ էր դուրս գալիս իր խցից, բայց իր աղոթքով

ՄԻԱՅՆԱԿ ՍՈՒՐԲ ԾԵՆԴԻՆ

ճանապարհորդում էր ողջ աշխարհում՝ սեր սփռելով ամենուր: Դու էլ հեռացիր աշխարհի ձգողականությունից՝ այդ ծանծաղու ուժից, եւ մտիր Աստծու սիրո մեջ, գրկիր աշխարհը եւ աղոթիր բոլորի համար:

Քայլերն նորից փողոցներում եւ այգեներն հիվանդանոցները, մտներն ծանր հիվանդների սենյակները, այն սենյակները, որոնց դռների վրա գրված է. «Մուտքը արգելված է», այն սենյակները, որոնցում ծանր վիրահատություններ են տեղի ունենում՝ 8–15 ժամ տևողությամբ, եւ պարզ չէ՝ հիվանդը կապիր թե ոչ: Այցեներն այս ամբողջական սիրով, աղոթքներն անմեղ համար:

Եվ դու, որ պառակած ես անկողնում ու մենակ ես, կարող ես այցելել նաեւ այլ երկրներ. այն երկրները, որոնցում ամենուր դեռ պատերազմի ծխի հոտն է գալիս՝ Լիբանան, Իրաք, Իրան, Սերբիա եւ այլն, որոնցում պատերազմից մնացած վերքերը դեռ չեն լավացել: Պատերազմն, այր, ավարտվել է, բայց միթե որբությունը վերացել է. թեկուզ եւ անցել է 5 կամ 10 ամիս, թեկուզ եւ անցել

է 5 կամ 10 տարի: Աղետներն այդպես հեշտ չեն անցնում: 2–3 օր լուրերը դրա մասին են խոսում, հետո մոռանում են, սակայն ցավն ու տառապանքը մնում են, մնում է որբ երեխաների լացը:

Եթե հոգմեցիր, դադար տուր, եթե վշտացար, մերիկ ինձ եւ անցատիր ռադիոն: Չեմ ստիպում, որ լսես, չեմ ուզում տխրեցնել քեզ, պարզապես ուզում եմ ասել, որ դու էլ ուժ ունես քո մեջ՝ ահեղի մի ուժ: Այլ կերպ ասած՝ քո մեծականությամբ, մի ընկճվիր, սովորիր սիրել: Այս տարի մի քայլ առաջ գնա դեպի սիրո աշխարհ, մտիր այդ աշխարհը: Քեզ չեմ սիրում. դու սիրիր: Քեզ հետ չեմ խոսում. դու խոսիր: Չեմ աղոթում քեզ համար. դու աղոթիր ուրիշների համար: Ինչո՞ւ ես ուզում վերցնել. սովորիր տալ: Սա դժվար ճանապարհ է մեզ համար, քանի որ խախտվում է մեր եռասիրությունը, բայց այդպես արա եւ կտեսնես, թե ինչքան լավ կզգաս քեզ:

Ասում ես՝ դիմանում ես: Դե, ուրեմն, մի այցելությունը էլ անենք բաժանված ամսախմբերին, նրանց էլ բաղձրություն ու քնքշանք

տանք մեր աղոթքով: Հապա պատկերացրու. կամ մարդիկ, որ այսօր առաջին անգամ են Սուրբ Ծնունդը մենակ նշում՝ առանց իրենց կնոջ կամ ամուսնու, առանց իրենց երեխաների, որովհետեւ երեխաներն ամուսնու կամ կնոջ մոտ են, տատիկի մոտ են: Մասնատվել է ընտանիքը: Անցյալ տարի այս ժամանակ միասին էին: Ի՞նչ են զգում հիմա այդ մարդիկ: Աղոթք չեն տանջվում, չեն զգում դառնություն իրենց հոգում. ինչ-չին այդ վիճակին հասան: Եվ ի՞նչ են զգում երեխաները, որ հայրիկն ու մայրիկն այս տարի միասին չեն, որ առանձին-առանձին են տալու իրենց նվերները, որ այսօր պիտի արագ ճաշեն, որովհետեւ ճաշից հետո հայրիկի հետ պիտի քաղաք իջնեն՝ զբոսնելու, տեսնելու Ձմեռ պապիկին, մեծ տոնածառը, եւ երեկոյան նորից վերադառնան մայրիկի մոտ: Անցյալ տարի բոլոր միասին էին զբոսնում քաղաքում, միասին էին ուտում, միասին այցելություններ անում, եւ տունն ամուշ բոլոր ուներ, իսկ հիմա տխրության հոտ է արձակում:

Շարունակելի

Թարգմանությունը հունարենից՝ Տաթևիկ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆԻ

Միրո բարեխոսը

Սկիզբը՝ էջ 7

Սուրբ Սարգսի անունով կառուցվել են բազմաթիվ սրբավայրեր, մենաստաններ, գյուղեր, բերդեր, եկեղեցիներ, այդ թվում՝ երեսներ քաղաքի Սուրբ Սարգիս եկեղեցին: Թախիմի Մաստարա գյուղի մոտ՝ ձորի մեջ, կա մի քար, որն անվանակոչել են «սուրբ Սարգսի քար»: Ասում են՝ Սարգսի ձիւ ուղը խփել է այդ քարին, որից էլ քարն ստացել է նրա անունը:

Սուրբ Սարգսի տոնը նշվում է ոչ միայն ծեսով, աղոթքներով ու Պատարագով, այլ նաեւ ժողովրդական գեղեցիկ, հային բնորոշ յուրահատուկ ավանդույթներով: Տոնի խորհրդանշական ուսեստը փոխիմեն է, որի գործածությունը տոնին նախորդող հինգ օրերին արգելվում է: Ուրբաթ երեկոյան տանտիրուհիները՝ հատկապես տաճերները, վերցնում էին սկուտեղները, վրան փոխին մաղում, մոմ կամ կանթեղ վառում ու դնում դռան ետեղ կամ կտորին՝ հուսալով, որ սուրբ Սարգիսը կգեղեցիկ, կային բնորոշ յուրահատուկ ավանդույթներով: Տոնի խորհրդանշական ուսեստը փոխիմեն է, որի գործածությունը տոնին նախորդող հինգ օրերին արգելվում է: Ուրբաթ երեկոյան տանտիրուհիները՝ հատկապես տաճերները, վերցնում էին սկուտեղները, վրան փոխին մաղում, մոմ կամ կանթեղ վառում ու դնում դռան ետեղ կամ կտորին՝ հուսալով, որ սուրբ Սարգիսը կգեղեցիկ, կային բնորոշ յուրահատուկ ավանդույթներով:

Մի գեղեցիկ ավանդապատումն էս: Աղքատ Աշուղ Ղարիբը սիրում է մի մեծահարուստի աղջկա՝ Շահ-Սամանին: Վերջինս ես սիրում է նրան, բայց Աշուղն աղքատ էր, եւ աղջկա հայրն արգելում է նրանց ամուսնանալ, քանի որ մտադրված էր նրան կնուխան տալ մի մեծահարուստի: Աշուղ Ղարիբը որոշում է մեծ կարողություն կուտակելու համար գնալ օտարություն՝ աշխատելու: Սակայն ինչնէլ այդ Աշուղ Ղարիբն իր սիրած էակից խոստում է առնում՝ յոթ տարի սպասել իրեն: Պայման է դնում, որ եթե ուշանա անգամ մեկ օր, աղջիկը թող ամուսնանա հոր ցանկությամբ: Այդ յոթ տարիները շատ դժվար են անցնում Աշուղ

Ղարիբի համար: Նա գրկված էր իր գեղեցկուհուն տեսնելու հնարավորությունից, որեւէ լուր չուներ նրա մասին, սակայն չէր հուսահատվում, կարոտով սպասում էր այն օրվան, երբ նրանք կհանդիպեին, ընտանիք կկազմեն եւ ամբողջ կյանքը կապեն միասին: Յոթ տարի շարունակ գիշերուցօր աշխատելով՝ Աշուղ Ղարիբը կարողություն ստեղծեց եւ տունդարձի ճամփա ընկավ: Ծանապարհը լի էր փորձություններով եւ խոչընդոտներով: Թվում էր, թե Աշուղ Ղարիբն իր հոյսը պետք է կորցնի, չի հասնի իր սիրած էակին: Այդ ամենից դողած՝ նա ագնիվ սրտով եւ արդար մտքով աղոթում է սուրբ Սարգսին՝ հայցելով արագագիտա սրբի օգնությունը: Սուրբ Սարգիսը, լսելով սիրահարված Աշուղի աղոթքը, իր արագահաս ճերմակ մոխրագույն խկույն հայտնվում է, Աշուղ Ղարիբին նստեցնում ձիու գավալին եւ մեկ ակնթարթում հասցնում Շահ-Սամանի մոտ: Աղջկա հայրը, տեսնելով Աշուղ Ղարիբի կամքը, կատարված հրաշքը, նրանց անկեղծ սերն ու նվիրվածությունը, օրհնում է երկուսի միությունը:

Սուրբ Սարգսին աղոթք էր ինչեցնում նաեւ այն սիրահար գույգերը, որոնք, իրենց ծնողների կամքին հակառակ, միասին փախել էին տնից: Նրանց գիշերուցօր աղոթում էին, որ բարեգութ սուրբը մեղմացնի, հանդարտեցնի իրենց գայլաբան ծնողների սրտերը՝ իրենց ներելու ակնկալիքով: Սրբին աղոթում է նրա օգնություն էին ակնկալում նաեւ հոյ կամայք:

Սուրբ Սարգսին բնորոշում են մի քանի անվանումներով՝ «բարեխոս», «առեմահաս», «շնորհատու», «արագահաս» եւ այլն, որոնք խորհրդանշում են սրբի՝ ժամանակին օգնության հասնելը, փրկելը: Իսկ պարսիկները նրան կոչել են «ամհաթ» վկա արարից եւ կատարող բոլոր խնդրվածքների:

Սուրբ Սարգսի գլխավոր եւ ամենատա-

րածված ժողովրդական արարողությունը, որը ոչ մի կապ չունի եկեղեցու ավանդության հետ, աղի բլիթի պատրաստումն ու օգտագործումն է, որը, ի դեպ, շատ տարածված է նաեւ մեր օրերում: Ուրբաթ երեկոյան երիտասարդներն աղի բլիթ են ճաշակում՝ գիշերը իրենց ապագա սիրեցյալին տեսնելու հույսով: Յուրաքանչյուրը հավատում է, որ այդ գիշեր երազում իրեն ջուր տվող իր կյանքի ընկերն է լինելու: Եթե բաժանվել լիքը լինի, ապա շատ երկար են միասին ապրելու, եթե կիսատ կյանքի կեսը, իսկ եթե թի՛ք՝ ընդամենը մի քանի տարի կամ ավելի կարծ:

Նախկինում Սուրբ Սարգսի տոնին երեխաներին նվերներ էին տալիս: Մասնավորապես՝ երոկից կախված գուլպաների մեջ տատիկները սովորաբար դնում էին տոնի ծիսական կերակուրներից եւ մի քանի մամուրադ: Այս սովորույթն Ուշիում մինչ օրս պահպանվել է՝ մի փոքր փոփոխված: Այդ օրը ծնողները երեխաների համար նվերներ են գնում:

Դ՛ն վաղ անցյալում Սուրբ Սարգսի տոնին շատ էին հարսանիքները: Իսկ ապագա հարսի տեղը մատնանշելու համար մենք իր յուրօրինակ եղանակ էին ընտրել: Աթարի ամրոց էին պատրաստում եւ ցախավել դնում գազաթին, որը նշանակում էր, որ այդ տանը չամուսնացած աղջիկ կա: Տուկերի տակ քաղցր կոնֆետներ էին դնում՝ որպես շնորհակալություն սրբին՝ երջանկության եւ բախտավորության համար:

Պատկերացրության մեջ սուրբ Սարգիսը

պատկերվում է ձիու վրա նստած՝ վիշապին խոցելու: Հիմնականում սուրբը պատկերվում է որդու՝ Մարտիրոսի հետ միասին: Տարեգրությունում նրա ծննդյան մասին տույգ տեղեկություններ չկան, մահվան թվականը նշվում է 362-ը կամ 363-ը, մահվան վայրը նշվում է Պարսկաստանի Դաղման քաղաքը:

Վերոնշյալ ավանդույթների մեծ մասը, բնականաբար, եկեղեցում չեն կիրառվում, սակայն ժողովրդի կողմից դարձրել պատմվել ու հասել են մեր օրերը՝ մեկ անգամ եւս վկայելով սրբի խիստ սիրված լինելու մասին:

ԱՆՈՒՆ ԱՂԱՍԱՐՅԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝

«Քրիստոնյա Հայաստան»

թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝

Աստղիկ Ստամբուլյան

Գրանցման վկայական՝ 624

Խմբագրության հասցեն՝

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հեռախոս՝ 517197

Էլ. փոստ՝ krishaya@etchmiadzin.am

astghikstam@gmail.com

web կայք՝

krishayas.wordpress.com

Սուրբ. տպագր. 28.02.2019 թ.

Տպաքանակ՝ 1175

Նոր հրատարակություն

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչական բաժինը լույս է ընծայել Մայր Աթոռի միաբան Մեսրոպ արք. Տեր-Սովակիսյանի «Պատմություն Սուրբ Գրոց հայկական թարգմանության» աշխատությունը: Այն ռուսերենից թարգմանել է Սուսաննա Նահապետյանը:

Մեսրոպ Մագիստրոս արք. Տեր-Սովակիսյանի (1865–1939) ներկա գիրքը հայերեն Աստվածաշնչի ձեռագրական ավանդույթի առաջին լուրջ գիտական հետազոտությունն է, որ արվել է 19-րդ

դարավերջի՝ հեղինակին հայտնի նյութերի հիման վրա: Այն ժամանակի հայագիտության եւ հայ աստվածաշնչագիտության կարեւոր առաջընթաց քայլերից կամ ձեռքբերումներից է: Աշխատությունը ռուսալեզու է եւ հրատարակվել Սանկտ Պետերբուրգում 1902 թ.: Ցավոք, սույն աշխատությունը մինչև այժմ հասել էր եղել շատ հայագետներին:

Գիրքը հրատարակվել է «Սարգիս Գաբրիելյան» հիմնադրամի մեկենամսությամբ:

